

OBSAH

1	Úvodní část [kolektiv autorů]	9
1.1	„Ekologická výchova na dobu určitou“ aneb Proč by měli mít učitelé ekologickou výchovu v oblíbě [Aleš Máchal]	11
1.2	Pár slov na vysvětlenou [Lenka Daňková]	13
1.3	Slovníček důležitých pojmů [Júlia Sokolovičová, Hana Horká, Lenka Daňková, Jan Činčera]	14
2	Východiska environmentální výchovy [kolektiv autorů]	21
2.1	Ekologická/environmentální výchova – cíle a pojetí	23
2.1.1	Proč se zabývat EV?	23
2.1.2	Společné směřování – způsobilost k jednání, znalosti, postoje a dovednosti	23
2.1.2.1	Nejasná vazba mezi vzděláváním a jednáním	24
2.1.2.2	Měníci se cíle	24
2.1.2.3	Různá šíře chápání EV	24
2.1.2.4	Přenos informací, nabídka alternativ nebo manipulace?	24
2.1.3	Pojetí ekologické/environmentální výchovy	25
2.1.3.1	Různé pojmy = různé důrazy, ale jedna oblast výchovy	25
2.1.3.2	Různé proudy, ale společné cíle	25
2.1.3.2.1	„Poznej a chraň!“	25
2.1.3.2.2	„Zpět ke kořenům“	26
2.1.3.2.3	„Hledání souvislostí“	26
2.1.3.2.4	„Učení praxí“	27
2.1.3.2.5	Výchova o Zemi	27
2.1.3.2.6	Závěr k různým proudům	27
2.1.4	Dílčí cíle ekologické/environmentální výchovy	28
2.1.4.1	Cíle podle průřezového tématu v RVP ZV	28
2.1.4.2	Cíle EV podle Severoamerické asociace pro environmentální výchovu	28
2.1.4.3	Cíle podle systémového modelu environmentální výchovy TU Liberec	28
2.1.4.4	Cíle podle programu Člověk a prostředí	29
2.1.5	Závěr	30
2.1.6	Použitá literatura	30
2.2	Opora v dokumentech – přehled a výtahy [Jiří Kulich, Lenka Daňková]	30
2.2.1	Mezinárodní dokumenty	30
2.2.1.1	Mezinárodní dokumenty – přehled	30
2.2.1.2	Mezinárodní dokumenty – výtahy z některých výše uvedených	30
2.2.1.2.1	Agenda 21, kapitola 36: Podpora vzdělávání, veřejného povědomí a odborného školení	30
2.2.1.2.2	Strategie EHK OSN pro vzdělávání k udržitelnému rozvoji (2005)	31
2.2.2	Národní dokumenty	31
2.2.2.1	Zákony – přehled	31
2.2.2.2	Zákony – výtahy	31
2.2.2.2.1	Zákon č. 17/1992, o životním prostředí	31
2.2.2.2.2	Zákon č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny	31
2.2.2.2.3	Zákon č. 123/1998, o právu na informace o životním prostředí	31
2.2.2.2.4	Zákon č. 561/2004, o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)	32
2.2.2.2.5	Zákon č. 563/2004, o pedagogických pracovnicích a o změně některých zákonů	32
2.2.2.3	Vládní usnesení a strategie – přehled	32
2.2.2.4	Vládní usnesení a strategie – výtahy z některých výše uvedených	32
2.2.2.4.1	Státní program EVVO (2000), návazné Akční plány EVVO (2001–2003, 2004–2006, aktuálně 2007–2009)	32
2.2.2.4.2	Národní program rozvoje vzdělávání, tzv. Bílá kniha (2001)	38

2

2.2.2.5	Resortní dokumenty MŠMT – přehled	38
2.2.2.6	Resortní dokumenty MŠMT – výtahy z některých výše uvedených	38
2.2.2.6.1	Metodický pokyn k EVVO (2001)	38
2.2.2.6.2	Metodický pokyn MŠMT k zajištění EVVO (2008)	41
2.2.2.6.3	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (2005)	48
2.2.2.6.4	Vyhláška č. 317/2005 o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systémem pedagogických pracovníků	49
2.2.2.6.5	Standard DVPP v EVVO	49
2.2.3	Krajské dokumenty	51
2.2.3.1	Krajské dokumenty – přehled	51
2.3 	Pedagogická a psychologická východiska ekologické/environmentální výchovy <i>[Hana Horká, Jan Činčera, Hana Košťálová]</i>	51
2.3.1	Věkové zvláštnosti	51
2.3.1.1	Dětské chápání světa a utváření vztahu k přírodě	51
2.3.1.2	Oblast kognitivní (poznávací) a psychomotorická	52
2.3.1.3	Chápání příčinné podmíněnosti, vztahů a souvislostí jako základ EV	52
2.3.1.4	Oblast afektivní	53
2.3.1.5	Literatura	54
2.3.2	Projektová a integrovaná tematická výuka	54
2.3.2.1	Projekt, projektová metoda	55
2.3.2.2	Projektové vyučování	55
2.3.2.3	Integrovaná tematická výuka	57
2.3.2.4	Srovnání projektové a integrované tematické výuky	58
2.3.2.5	Literatura	59
2.3.3	Prožitková pedagogika	59
2.3.3.1	Úvod	59
2.3.3.2	Metodika Project Adventure	59
2.3.3.3	Metodika Prázdninové školy Lipnice	60
2.3.3.4	Využití prožitkové pedagogiky v environmentální výchově	60
2.3.3.5	Literatura	60
2.3.4	Jak se lidé učí (konstruktivismus)	60
2.3.4.1	Literatura	62
2.4 	Proč a jak plánovat ve vztahu k EV ve škole [Jiří Kulich, Júlía Sokolovičová]	62
2.4.1	Plánování v kostce	62
2.4.1.1	Proč plánovat?	62
2.4.1.2	Co je plánování a jak probíhá, hlavní charakteristiky	63
2.4.1.2.1	Vlastní plánování	63
2.4.1.2.2	Realizace (naplňování) plánu	63
2.4.1.2.3	Evaluace (vyhodnocení) plánu	63
2.4.1.3	Typy plánování	63
2.4.1.3.1	Strategické versus operativní (akční) plánování	63
2.4.1.3.2	Programové versus projektové plánování	64
2.4.1.4	Postup strategického plánování	65
2.4.1.4.1	Struktura strategického programového plánu	65
2.4.2	Plánování ve škole	65
2.4.2.1	Strategické plánování v EVVO na škole	65
2.4.2.2	SVP jako strategický plán vzdělávání	66
2.4.2.3	Školní program EVVO jako dvojitý strategický plán – – obsah vzdělávání/ kurikula a rozvoj školy	66
2.4.2.4	Úskalí strategického plánování	67
2.5 	Evaluace (vyhodnocování) v prostředí školy [Júlía Sokolovičová]	67
2.5.1	Evaluace (vyhodnocování) – terminologie, důvody, různé roviny	67
2.5.1.1	Evaluace, vyhodnocování, hodnocení	67
2.5.1.2	Proč vyhodnocovat?	68
2.5.1.3	Různé rovin vyhodnocování ve škole	69
2.5.2	Vyhodnocování školy a jejich plánů	69
2.5.2.1	Školní vzdělávací program	69
2.5.2.2	Školní program EVVO	70
2.5.2.3	Jednotlivé fáze vyhodnocování plánu	70

2

2.5.2.4	Podmínky nezbytné k vyhodnocování	70
2.5.2.5	Metody sběru dat k vyhodnocení školy	73
2.5.3	Hodnocení žáka – metody sběru dat	74
2.5.3.1	Písemné metody	75
2.5.3.2	Ústní metody	76
2.5.3.3	Měření	76
2.5.3.4	Praktický test, pozorování	77
2.5.3.5	Sebehodnocení žáka	77
2.5.4	Tabulka – typy cílů	77

3

Metodika environmentální výchovy [kolektiv autorů] 81

3.1	Environmentální výchova v kontextu RVP ZV a tvorby školních vzdělávacích programů [Júlia Sokolovičová, Lenka Daňková]	83
3.1.1	Environmentální výchova ve školách před rokem 2005	83
3.1.2	Environmentální / ekologická výchova ve školách po roce 2005 – – EV jako průřezové téma	84
3.1.3	Vztah Metodického pokynu a RVP	85
3.2	Tematické celky, projekty, pobytové akce [kolektiv autorů]	87
3.2.1	Úvod [Jan Činčera]	87
3.2.2	Zásady pro tvorbu větších celků [Jan Činčera]	88
3.2.2.1	Postup od cílů k prostředkům	88
3.2.2.2	Systémové plánování	89
3.2.2.3	Vyhodnocování efektivity	89
3.2.3	Příklady projektů, pobytových akcí a tematických celků [kolektiv autorů]	90
3.2.3.1	P. T. Pozemšťan [Jan Činčera]	90
3.2.3.1.1	Vstupní podmínky	90
3.2.3.1.2	Cíle a metodika	90
3.2.3.1.3	Průběh projektu	91
3.2.3.1.4	Program projektu	93
3.2.3.1.5	Metody hodnocení projektu	95
3.2.3.1.6	Vlastní hodnocení	95
3.2.3.1.7	Vnější oponentura	96
3.2.3.2	Na pomoc lesu Tůkaláku [Šárka Chrumková]	96
3.2.3.2.1	Vstupní podmínky	96
3.2.3.2.2	Cíle programu	96
3.2.3.2.3	Témata a jejich cíle	96
3.2.3.2.4	Průběh a metodika programu	96
3.2.3.2.5	Metody vyhodnocování úspěšnosti programu	99
3.2.3.2.6	Vlastní hodnocení	100
3.2.3.2.7	Vnější oponentura	100
3.2.4	Příklady EV jako vyučovacího předmětu [kolektiv autorů]	100
3.2.4.1	Globální výchova jako vyučovací předmět [Jan Vrtiška, ZŠ Vrané nad Vltavou]	100
3.2.4.1.1	Východiska	101
3.2.4.1.2	Realizace	101
3.2.4.1.3	Využití zdroje a pomůcky	102
3.2.4.1.4	Zpětná vazba	103
3.2.4.2	Ekologické praktikum [František Kyněl, 4. ZŠ Jičín]	103
3.2.4.2.1	Charakteristika volitelného předmětu	103
3.2.4.2.2	Vzdělávací obsah volitelného předmětu Ekologické praktikum	103
3.2.4.2.3	Žák po absolvování volitelného předmětu ekologické praktikum	104
3.2.4.2.4	Formy realizace volitelného předmětu	105
3.2.4.2.5	Struktura předmětu	105
3.2.4.2.6	Východiska	106
3.2.4.2.7	Osnovy a učivo	106
3.2.4.2.8	Shrnutí zkušeností a výsledků z praxe	107
3.3	Hodiny, hry, aktivity [kolektiv autorů]	107
3.3.1	Úvod [Jan Činčera]	107

3

3.3.2 Vybrané obecné zásady [Jan Činčera]	107
3.3.3 Příklady jednotlivých aktivit vybraných z projektů, pobytových akcí a tematických celků [kolektiv autorů]	108
3.3.3.1 Příklad dvojhoj pojetí hry Africká vesnice [Jan Činčera]	108
3.3.3.1.1 Varianta 1: Hra o chudobě a souvislostech	109
3.3.3.1.2 Varianta 2: Hra o Africe a jejích problémech	110
3.3.3.1.3 Příklad přípravy bloku	111
3.3.3.1.4 Závěr	112
3.3.3.1.5 Vnější oponentura	112
3.3.3.2 Přenos vzácného vejce [Šárka Chrumková]	112
3.3.3.2.1 Popis	112
3.3.3.2.2 Vnější oponentura	113
3.3.3.3 Místo, kde bych chtěl žít [Šárka Chrumková]	113
3.3.3.3.1 Popis	113
3.3.3.3.2 Vnější oponentura	114
3.3.3.4 Literatura	114
3.3.4 Příklady dalších aktivit z různých zdrojů [kolektiv autorů]	114
3.3.4.1 Zimní spáči	115
3.3.4.2 Čištění zubů	116
3.3.4.3 Koupat, nebo sprchovat?	117
3.3.4.4 Nošení vody	118
3.3.4.5 Energie v domácnosti – provoz domácnosti dnes a před 100 lety	120
3.3.4.6 Jak se organismy chrání	121
3.3.4.7 Podnikatelský záměr: Střelnice	123
3.3.4.8 Úspory v domácnosti	124
3.3.4.9 Znečištění vody a půdy	125
3.3.4.10 Geologie	128
3.3.4.11 Ekologie	131
3.3.4.12 Voda	133
3.3.4.12.1 Příloha č. 1: Balená, nebo z vodovodu?	134
3.3.4.12.2 Příloha č. 2: Balená, nebo z vodovodu?	135
3.3.4.13 Ropa	136
3.3.4.13.1 Příloha č. 1: ropa (Asociační čtyřlístek)	138
3.3.4.13.2 Příloha č. 2: ropa (pomocné texty, články – – skupina A: Katastrofy)	138
3.3.4.13.3 Příloha č. 3: ropa (pomocné texty, články – – skupina B: Politika)	139
3.3.4.13.4 Příloha č. 4: ropa (pomocné texty, články – – skupina C: Přírodní vlivy)	140
3.3.4.13.5 Příloha č. 5: ropa (pomocné texty, články – – skupina D: Válečné konflikty)	140
3.3.4.13.6 Příloha č. 6: ropa (otázky k článkům)	141
3.3.4.14 Postavení člověka v přírodě	142
3.3.4.15 Země na jedno použití	143
3.3.4.16 Smyslová cvičení I	146
3.3.4.16.1 Můj strom	147
3.3.4.16.2 Hlasy přírody	147
3.3.4.16.3 Okno Země	147
3.3.4.16.4 Místa síly	148
3.3.4.16.5 Tichý pozorovatel	148
3.3.4.16.6 Sám v noci	148
3.3.4.16.7 Zajetí uší	148
3.3.4.17 Smyslová cvičení II	149
3.3.4.17.1 Vedení slepého	150
3.3.4.17.2 Tady něco nehraje	150
3.3.4.17.3 Lesní orchestr	150
3.3.4.17.4 Námluvy lučních kobylek	151
3.3.4.17.5 „Vůňový“ koktejl	151
3.3.4.17.6 Pexeso přírody	151
3.3.4.17.7 Zvukové pexeso	152
3.3.4.17.8 Vidění rukama („hmatky“)	152
3.3.4.17.9 Vodoměrka	152
3.3.4.17.10 Ropuší plot	152
3.3.4.17.11 Paletky přírodních barev	153
3.3.4.17.12 Ulička čmeláků	153
3.3.4.17.13 Stromový telefon	153

3

3.4.1 Ekologizace provozu školy [Petr Daniš]	153
3.4.1.1 Proč ekologizovat a co to obnáší	153
3.4.1.2 Ekologizace a RVP	154
3.4.1.3 Hlavní oblasti ekologizace školy a vhodné činnosti a nápady na její realizaci	154
3.4.1.3.1 Odpady	155
3.4.1.3.2 Energie	155
3.4.1.3.3 Voda	155
3.4.1.3.4 Ozelenění školy	155
3.4.1.4 Jak ekologizovat dlouhodobě (model programu Ekoškola)	156
3.4.1.4.1 Program Ekoškola	156
3.4.1.4.2 Ekologický audit školy	156
3.4.1.4.3 Kdo a co nám může pomoci?	157
3.4.1.4.4 Akční plán	157
3.4.1.4.5 Plán činnosti v programu Ekoškola 2005/2007	157
3.4.2 Úklid a čištění [Pavel Hrubý, Petr Ledvína, Kamila Kanichová]	161
3.4.2.1 Čím uklízet?	161
3.4.2.2 Jak uklízet?	162
3.4.2.3 Komunikace s technickým personálem	162
3.4.3 Výpočetní a kancelářská technika [Petr Ledvína, Kamila Kanichová]	163
3.4.3.1 Nákup	163
3.4.3.2 Provoz techniky	163
3.4.4 Školní zahrada [Květoslava Burešová]	164
3.4.4.1 Pokus o definici přírodní učebny	164
3.4.4.2 Jaké další funkce by měla přírodní učebna plnit?	164
3.4.4.3 Co je pro přírodní učebnu nezbytné a co se osvědčilo?	164
3.4.4.4 Pryč s uklizenou zahradou	166
3.5 Příklady školních programů EVVO [kolektiv autorů]	167
3.5.1 EVVO na ZŠ Lesní Liberec [Alice Kohoutová]	167
3.5.2 Školní program EVVO na ZŠ Mánesova Havířov – Město [Mgr. Drahoš Korábík]	169
3.5.2 Environmentální výchova ve výuce na Gymnáziu v Nymburce [Nina Štěrbová]	170

4

Podpora environmentální výchovy [kolektiv autorů] 175

4.1 Jak získat peníze na školní projekty EVVO [Jitka Doubnerová, Tomáš Komrží]	177
4.1.1 Žadatel, přispěvatel, příspěvek	177
4.1.1.1 Úspěšný žadatel	177
4.1.1.2 Kdo může na projekt přispět	177
4.1.1.3 Jak může příspěvek vypadat	177
4.1.1.4 Projekt	178
4.1.1.5 Jak můžeme dárce proslavit?	178
4.1.2 Méně obvyklé možnosti, jak získat finanční příspěvky na školní projekty	179
4.1.2.1 Beneční akce (koncert, divadelní představení...)	179
4.1.2.2 Sbirka	179
4.1.2.3 Aukce uměleckých předmětů, výrobků dětí	180
4.1.2.4 Tombola	180
4.1.2.5 Prodej výrobků	180
4.1.2.6 Nadační fond	180
4.1.3 Psaní žádosti o grant a zpráv o projektu [Tomáš Komrží]	180
4.1.3.1 Výhody a nevýhody získávání peněz pomocí psaní projektů a žádosti o grant	180
4.1.3.2 Kde najít kontakty na dárce?	181
4.1.3.3 Než začneme psát žádost	181
4.1.3.4 Nejčastější chyby při psaní žádosti o grant	181
4.1.3.5 Vlastní psaní žádosti o grant	181
4.1.3.6 Představení a popis organizace	182
4.1.3.7 Formulace problému nebo potřeby	182
4.1.3.8 Cíl a dílčí cíle projektu, cílová skupina	182
4.1.3.9 Metody řešení	182
4.1.3.10 Hodnocení projektu	182
4.1.3.11 Rozpočet	183

4

4.1.3.12	Budoucí financování projektu	183
4.1.3.13	Souhrn	183
4.1.3.14	Materiály podporující organizaci	184
4.1.3.15	Závěrečná zpráva	184
4.1.3.16	Finanční zpráva	184
4.1.3.17	Tisková zpráva	185
4.1.3.18	Závěr	185
4.2	Organizace [kolektiv autorů]	185
4.2.1	Informace o sítích ekologické výchovy	185
4.2.1.1	Sít škol M.R.K.E.V. (Metodika a realizace komplexní ekologické výchovy) [Lenka Daňková, Jiří Kulich]	185
4.2.1.2	Sít škol v rámci KEV (Klubu ekologické výchovy) [Danuše Kvasničková]	186
4.2.1.3	Sít škol v rámci Sdružení TEREZA [Lenka Daňková]	187
4.2.2	Přehled NNO a dalších institucí celostátně působících v oblasti EVVO [Jiří Kulich, Blanka Toušková]	188
4.2.2.1	Organizace poskytující služby především ve školním EVVO	188
4.2.2.1.1	SSEV Pavučina a jeho členské organizace	188
4.2.2.1.2	Další organizace	190
4.2.2.2	Ostatní významné organizace zabývající se problematikou EVVO a životního prostředí	190
4.3	Seznam doporučené literatury [Aleš Máchal, Michal Medek, Jiří Kulich]	191
4.3.1	Ekologická výchova a ekovýchovné aktivity	191
4.3.2	Společenskovědní základy pro ekologickou výchovu	192
4.3.3	Základní přírodovědná literatura pro ekologickou výchovu	192
4.3.4	Environmentalistika, trvale udržitelný rozvoj a ekopolitika	193
4.3.5	Časopisy vhodné pro ekologickou výchovu	193

Závěr [Lenka Daňková]	195
------------------------------------	------------

Přílohy	197
----------------------	------------

Příloha A Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta na ZŠ Lesní Liberec	199
[Alice Kohoutová, Základní škola, Lesní 575/12, 460 01 Liberec 1]	

Příloha B Školní program EVVO	240
[Drahomír Korábík, Základní škola, Mánesova 1/1102, 730 01 Havířov - Město]	

Příloha C Environmentální výchova ve výuce na Gymnáziu v Nymburce	280
[Nina Štěrbová, Gymnázium Nymburk, Komenského 779, 288 40 Nymburk]	